

The Impact of the Ukraine War on the Role of the EU in the West's Confrontation with Russia

Mehdi Hedayati Shahidani¹

Associate Professor, Department of Political Science, Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran

Sedigheh Azin

A Ph.D Candidate, International Relation, Faculty of Literature and Humanities, University of Guilan, Rasht, Iran

(Date received: 25 February 2023 - Date approved: 12 January 2024)

Abstract

Introduction: The crisis between the world powers in Ukraine began when Viktor Yanukovich, the country's former president, refused to sign a free trade and cooperation agreement with the European Union aimed at building closer ties with Russia. On February 22, 2014, following street protests against the government and the deterioration of the internal situation in Ukraine, Yanukovich was removed from the presidency by a vote of the Ukrainian parliament. Following these events, the "Crimean Peninsula" was occupied by Russian forces under the title of protecting the Russians of this autonomous region. A few days after these events, the people of the Crimean Peninsula declared their 96% approval to join Russia in a national referendum and the peninsula officially became part of Russian territory. After this incident, the scope of differences between the two countries remained and manifested itself in different ways until finally the war between the two countries started in 2022 and the field and military conflict has continued until now.

Research Question: How did the European Union react to the security crisis in Ukraine from 2014 to 2023 in relation to Russia?

Research Hypothesis: The hypothesis is that the European Union's response to security threats between 2014 and 2023 was due to the

1. E-mail: hedayati@guilan.ac.ir (Corresponding Author)

lack of a coherent security and defense policy against Russia's uncompromising policy towards the developments in Ukraine, a result other than the annexation of Crimea to Russia in 2014 is the escalation of conflicts in the Donbass and the Sea of Azov and finally the field war and the annexation of the eastern regions of Ukraine to Russia by 2023.

Methodology and Theoretical Framework: In this article, based on a qualitative method and a systematic review, we examine the issue in the context of the concept of acting and lack of acting. The tools for collecting data and information were based on the existing method in the library format and the use of reliable internet sources.

The European Union is considered as an important actor in the international community and according to the developments of the international system, it seeks to play a positive role and improve its position in various fields. Therefore, in an attempt to critically evaluate the performance of the European Union in response to security threats in the Ukraine crisis, we use the concept of activism as used by Burston and Volger in 2006. Activism has been a central concept in EU foreign policy since 1977. This concept refers to the active and conscious capacity of the European community in relation to other actors of the international system and the response to external crises, such as the Ukraine crisis is fully applicable to the concept of European activism. The acting parameters considered by Barston and Volger namely “Opportunities, Presence and capabilities” are designed for the international system. These parameters examine the strengths and weaknesses of the European Union as a provider of security in Eastern Europe. Thus, it is an assessment of the EU's ability to influence foreign relations by shaping the “perceptions, expectations and behaviors of other actors in international politics”. Therefore, the parameters of “opportunity, presence and ability” can show the evaluation criteria of the active European Union in the field of providing security and capabilities of this actor in the Ukraine crisis.

Results and Discussion: According to the findings, the European Union's behavior towards the Ukraine crisis has changed from a

passive actor to an influential one, but their uncoordinated defense behavior so far has been nothing but the imposition of sanctions, the establishment of a joint security and defense mission in November 2014, the Eastern Partnership program and the use of all-out support for Ukraine to counter Russia's powerful role.

Conclusion: This article, from November 2013, describes a series of important points in the gradual evolution of the conflict in Ukraine, including: Yanukovich's decision not to sign the accession agreement, the emergence of the internal crisis and the fall of Yanukovich's government, the annexation of Crimea to Russia, the war in Donbas and the downing of the plane MH17 and finally, it examines the war in Ukraine due to the lack of EU role before the war and the active role of Ukraine after the war. During the annexation of Crimea, the EU played the role of a neutral actor with no interest in the crisis and despite the EU's continued peace-building efforts, which were carried out through the launch of a special mission to the Organization for Security and Cooperation in Europe in November 2014, due to its powerful role in Central Eurasia and Ukraine, the Kremlin was able to defeat the Union in this security crisis as it achieved its goals in this regard by annexing Crimea and building a bridge connecting Crimea and the Russian mainland in May 2018. As a result, by wasting the opportunity, presence and ability, the European Union failed to demonstrate the international community's expectations for an effective role in the Ukraine crisis as well as in the Balkan conflicts. Even as Donbass elections in November 2018 confirmed Russia's annexation, EU officials like Mogherini only condemned Russia's actions in Ukraine. However, after the start of the war in Ukraine, the reactions of the European Union were accompanied by many changes and created the impression that it would distant itself from neutrality and passivity and will fully support this country.

Keywords: European Union, Russia, Ukraine, Crimean Peninsula, Sea of Azov, War.

تأثیر جنگ اوکراین بر نقش اتحادیه اروپا در رویارویی غرب با روسیه

مهدی هدایتی شهیدانی^۱

دانشیار گروه علوم سیاسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران

صدیقه آذین

دانشجوی دکتری روابط بین‌الملل، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۰۶ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۲۲)

چکیده

چالش‌های امنیتی در اروپای شرقی موجب شده است که اوکراین همواره به‌دنبال ایجاد یا پیوستن به ساختارهایی باشد که امنیت خود را تأمین کند. بازیگری و شیوه عملکرد اتحادیه اروپا به دلیل اینکه می‌تواند نقش بسزایی در روند رخدادهای امنیتی اوکراین داشته باشد، همواره مورد توجه کی‌یف و کرملین بوده است. بر این اساس پرسش اصلی نوشتار این‌گونه مطرح می‌شود که واکنش اتحادیه اروپا در مورد بحران امنیتی اوکراین در سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۳ در برابر روسیه چگونه بوده است؟ در پاسخ با استفاده از مفاهیم بازیگری، این فرضیه شکل می‌گیرد که واکنش اتحادیه اروپا به تهدیدهای امنیتی در سال‌های ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۳ به‌علت نبود سیاست امنیتی و دفاعی منسجم در برابر سیاست سازش‌ناپذیر روسیه نسبت به تحولات اوکراین، نتیجه‌ای جز پیوسته‌سازی کریمه به روسیه در سال ۲۰۱۴، تشدید درگیری‌ها در دونباس و دریای آزوف و سرانجام جنگ میدانی و پیوسته‌سازی مناطق شرقی اوکراین به روسیه تا سال ۲۰۲۳ نداشته است. بنا بر یافته‌های نوشتار، در حالی که رفتار اتحادیه اروپا در مورد بحران اوکراین از نقش بازیگر منفعل به بازیگر تأثیرگذار تبدیل شده است، اما عملکرد دفاعی و امنیتی غیرمنسجم آنان تاکنون نتیجه‌ای جز کاربست تحریم‌ها، ایجاد مأموریت امنیتی و دفاعی مشترک در نوامبر ۲۰۱۴، برنامه مشارکت شرقی، اعلام پشتیبانی از عضویت اوکراین در اتحادیه اروپا و همچنین پشتیبانی جامع از اوکراین برای رویارویی با بازیگر قدرتمندی چون روسیه نداشته است. در این نوشتار براساس روش کیفی در چارچوب نظریه بازیگری و نبود بازیگری، موضوع را مطالعه و بررسی می‌کنیم.

واژگان اصلی: اتحادیه اروپا، اوکراین، جنگ، دریای آزوف، روسیه، شبه‌جزیره کریمه.

مقدمه

فروپاشی اتحاد شوروی، رویدادی که به گفته بسیاری از تحلیلگران، رخدادن آن با توجه به عواملی مانند ناکارآمدی اقتصادی و عقب ماندن از تحولات مربوط به سرشت قدرت در سطح جهان، اجتناب ناپذیر بود و دیر یا زود اتفاق می افتاد؛ به دوره ای منحصر به فرد از تاریخ جهان پایان داد. با فروپاشی اتحاد شوروی و استقلال کشورهای شگفتناک و بی ثبات در پی آن، در مورد شکل گیری خلأ راهبردی و آغاز رقابت شدید و بی ثبات ساز قدرت های خارج از منطقه برای پر کردن آن خلأ پیش بینی های زیادی شد. حضور و نفوذ قدرت های غیرمنطقه ای افزایش یافت و همچنان در حال افزایش است و کشورهای منطقه نیز به خوبی شیوه بهره برداری از فرصت های ناشی از رقابت میان این قدرت ها را آموخته اند، اما روسیه با وجود تمام دشواری ها در سال های پس از فروپاشی، با تأکید بر جهان چندنظمی توانسته است سیاستی مؤثر و منسجم را در برابر حوزه خارج نزدیک در پیش بگیرد و جایگاه برتر خود را حفظ کند (Valizadeh and Alizadeh, 2017: 16). این امر موجب شد تا فلاکهارت در بحث سیاست امنیتی معاصر بگوید معماری نظم دهی جهانی به جای بازگشت به چندقطبی، در حال تبدیل شدن به جهانی چندنظمی است. نمونه آشکار چنین دیدگاهی در تهاجم روسیه به اوکراین دیده می شود. موضوعی که نشان می دهد جهان چندنظمی اکنون یک واقعیت است، اگرچه ویژگی های دیگر چنین فضایی میان ابرقدرت ها هنوز در حال آشکار شدن است (Flockhart, 2021: 15).

بحران میان ابرقدرت ها و قدرت های بزرگ در اوکراین زمانی آغاز شد که ویکتور یانوکویچ^۱، رئیس جمهور پیشین این کشور توافق نامه همکاری و تجارت آزاد با اتحادیه اروپا را امضا نکرد. در سال ۲۰۱۴ به دنبال اعتراض های خیابانی علیه دولت با رأی مجلس اوکراین، یانوکویچ از سمت رئیس جمهوری برکنار شد. در پی این رویدادها شبه جزیره کریمه را نیروهای روسی اشغال کردند. پس از این رویدادها مردم شبه جزیره کریمه در برگزاری همه پرسی سراسری با اعلام موافقت ۹۶ درصدی به صورت رسمی جزئی از خاک روسیه شدند. در سال های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ توافق مینسک برای آتش بس توسط روسیه، اوکراین، فرانسه و آلمان امضا شد و تا آوریل ۲۰۱۹ که زلنسکی به عنوان رئیس جمهور اوکراین انتخاب شد، پابرجا بود. اما درخواست زلنسکی از ناتو برای عضویت در این پیمان امنیتی سبب شد که پوتین گسترش ناتو را تهدیدآمیز و چشم انداز پیوستن اوکراین به آن را تهدیدی بزرگ بخواند (Shokoohi, 2023: 269).

به همین منظور در ۱۷ دسامبر ۲۰۲۱ به آمریکا و ناتو پیشنهاد توافق جدیدی داد که آن ها را از شرق اروپا بیرون کند. پوتین خواستار بیشتر گسترش نیافتن ناتو، بستن دائمی پایگاه های آن

در قلمروی شوروی و خروج تسلیحات هسته‌ای آمریکا از اروپا شد. او همچنین از ناتو خواست تا فعالیت‌های خود را در کشورهای اروپای شرقی و به‌ویژه در کشورهای بالتیک و در لهستان متوقف کند، اما بی‌توجهی به نگرانی‌های مسکو سبب شد در ۲۱ فوریه ۲۰۲۲، روسیه به شکل رسمی دو منطقه جدایی طلب اوکراین یعنی دونتسک و لوهانسک را به‌عنوان کشورهای مستقل به رسمیت بشناسد و کرملین در حرکتی که به خروج رسمی این کشور از پروتکل مینسک تفسیر شد، به دونباس سرباز فرستاد. در ۲۲ فوریه پوتین اعلام کرد که پروتکل مینسک دیگر اعتبار ندارد و در همان روز شورای فدراسیون روسیه با اتفاق آرا به او اجازه داد که از نیروهای مسلح روسیه در این مناطق (عملیات ویژه نظامی) استفاده کند (Fried and Volker, 2022: 2).

تا زمان نگارش این نوشتار همچنان بحران اوکراین پابرجاست. تفسیرهای علمی متضادی در وجود دارد در مورد اینکه چه کسی مسئول بدتر شدن این بحران در این چندسال بوده است؛ تیموتی اسنایدر^۱ «روسیه را به‌عنوان نیروی مخربی که در پی سلطه جهانی است، محکوم کرده است» (Sakwa, 2017: 17). برخلاف اسنایدر، مرشایمر^۲ آمریکا و اتحادیه اروپا را متهم می‌کند که راهبرد نزدیک شدن به مرزهای روسیه، سبب حضور و در نتیجه، نفوذ در حیات خلوت سنتی روسیه شده و این عملکرد طبیعی است که پوتین در مقابل این تهدید راهبردی در برابر ناتو و اتحادیه اروپا مقاومت کند (Mearsheimer, 2014: 4).

از دیدگاه دیگر، «نوسان‌های داخلی در حمایت از جبهه غرب و شرق در سیاست خارجی اوکراین (ژانوس دو چهره) در این سه دهه سبب شده است که دولت‌مردان اوکراینی در سند چشم‌انداز خود حمایت‌های اقتصادی، سیاسی و نظامی روسیه و اتحادیه اروپا را برای تأمین منافع کلان خود در نظر بگیرند» (Noutcheva, 2018: 320). مرشایمر مانند بحران سال ۲۰۱۴، بحران اخیر روسیه و اوکراین (۲۰۲۲) را ناشی از مداخله‌های بی‌دلیل غرب دانست: «آمریکا مسئول اصلی ایجاد بحران اوکراین است، حتی اگر پوتین آغازکننده جنگ و مسئول رفتار روسیه در میدان نبرد باشد؛ نکته اصلی از نظر من این است که آمریکا سیاست‌هایی را در برابر اوکراین به پیش برد که پوتین و همکارانش آن را تهدید وجودی برای کشورشان می‌دانند. به‌ویژه من در مورد سواست آمریکا برای وارد کردن اوکراین به ناتو و تبدیل آن به یک سنگر غربی در مرز روسیه صحبت می‌کنم» (Mersheimer, 2022).

1. Timothy Snyder
2. John Mearsheimer

شکل ۱: نقشه مناطق مورد ادعا میان روسیه و اوکراین

Source: BBC, 2023

بازخورد پوتین به سقوط ویکتور یانوکویچ^۱ اشغال نظامی کریمه، شبه جزیره ای که نگران بود پایگاه ناوگان دریایی ناتو شود تا اینکه اوکراین را وادار کند، دست از تلاش های خود برای پیوستن به غرب بردارد، همچنین ادامه درگیری ها در دریای آزوف^۲ و ایجاد عملیات ویژه نظامی در فوریه ۲۰۲۲ با این کشور، سبب شده است که این نوشتار با الهام گرفتن از مفهوم بازیگری^۳ منافع، تصورها و تصمیم های ژئوپلیتیکی روسیه و اتحادیه اروپا در رابطه با بحران امنیتی اوکراین را به تصویر بکشد. در این نوشتار به دنبال پاسخ این پرسش هستیم که واکنش اتحادیه اروپا در برابر بحران امنیتی اوکراین در سال های ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۳ در برابر روسیه چگونه بوده است؟ در پاسخ با استفاده از مفاهیم بازیگری، این فرضیه شکل می گیرد که واکنش اتحادیه اروپا به تهدیدهای امنیتی در سال های ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۳ به دلیل نبود یک سیاست امنیتی و دفاعی منسجم در برابر سیاست سازش ناپذیر روسیه نسبت به تحولات اوکراین، نتیجه ای جز پیوسته سازی کریمه به روسیه در سال ۲۰۱۴، تشدید منازعات در دونباس و دریای آزوف و جنگ میدانی و پیوسته سازی مناطق شرقی اوکراین به روسیه تا سال ۲۰۲۳ نداشته است. براساس یافته ها با وجود اینکه رفتار اتحادیه اروپا در برابر بحران اوکراین از نقش بازیگر منفعل به بازیگر تأثیرگذار تبدیل شده است، اما عملکرد دفاعی و امنیتی غیرمنسجم آنان تاکنون نتیجه ای جز کاربست تحریم ها، استقرار یک مأموریت امنیتی و دفاعی مشترک در نوامبر ۲۰۱۴، برنامه مشارکت شرقی، اعلام حمایت از عضویت اوکراین در اتحادیه

1. Viktor Yanukovich
2. Sea of Azov
3. Actorness

و همچنین کاربست حمایت جامع از اوکراین برای مقابله با بازیگری قدرتمند روسیه نداشته است.

پیشینه پژوهش

کوروفکین و ماکارین (۲۰۲۳) در مقاله «درگیری و تجارت بین گروهی: شواهدی از بحران روسیه و اوکراین در سال ۲۰۱۴» معاملات تجاری اوکراین را پیش و پس از درگیری روسیه و اوکراین در سال ۲۰۱۴ تجزیه و تحلیل می‌کنند. آقایی و اعتصامی (۱۴۰۱) در مقاله «بحران ۲۰۱۴ اوکراین و آثار و پیامدهای آن برای طرف‌های این بحران» توضیح می‌دهند که بحران اوکراین سبب ایجاد دسته‌بندی جدیدی در عرصه بین‌المللی شده است که نمود آن نزدیک شدن اتحادیه اروپا به آمریکا و در نتیجه، رویارویی آن‌ها با روسیه است. منکف (۲۰۲۲) در مقاله «باد شرقی غالب می‌شود؟ واکنش روسیه به جاه‌طلبی‌های اوراسیایی چین» استدلال می‌کند که تلاش چین برای نفوذ منطقه‌ای و جهانی، با جاه‌طلبی دیرینه روسیه برای حفظ اوراسیا پس از شوروی به‌عنوان حوزه منافع ممتاز در تضاد است. در نتیجه، روسیه به دنبال شکل دادن و هدایت تعامل چین در راستای منافع خود بوده که نتایج متفاوتی به همراه داشته است. حمله سال ۲۰۲۲ به اوکراین و رویارویی پیامد آن با غرب، روسیه را بیشتر به چین وابسته کرده است. لیلمان و اوبیدنکووا (۲۰۲۲) در مقاله «منطقه‌گرایی اوراسیا و جنگ روسیه علیه اوکراین، پیامدهایی برای اتحادیه اروپا و قزاقستان» روند جنگ و تحریم موجود برای روسیه و تأثیر آن بر اتحادیه اروپا و قزاقستان را بررسی کرده‌اند. آکریکوویچ و پلیچاری (۲۰۲۱) در مقاله «از اروپای بزرگ تا اوراسیا بزرگ، نگرانی‌های وضعیت و تحول رویکرد روسیه به هم‌سویی و یکپارچه‌سازی منطقه‌ای» توضیح می‌دهند که دامنه یکپارچه‌سازی اوراسیا اکنون به شکل‌گیری اوراسیا بزرگ تغییر کرده است، زیرا روسیه به دنبال به دست آوردن موقعیت با همراهی خود با قدرت‌های در حال پیدایش و نوپدید پویاتر است. شویرت و شولک در مقاله «مفهوم اوراسیاگرایی: دیدگاه روسیه در مقابل غرب» به مفهوم اوراسیاگرایی در چارچوب دو رویکرد روسی و غربی پرداخته‌اند. کوروستلوا و پیکین (۲۰۲۰) در مقاله «روسیه در میان شرق و غرب و آینده نظم اوراسیا» با فراتر رفتن از بحث‌های سنتی درباره ژئوپلیتیک و رقابت قدرت‌های بزرگ، موضوعی ویژه را معرفی می‌کنند. آن‌ها جهان نوپدید و بسیار پیچیده اوراسیای مرکزی را در تلاش دگرگون‌کننده خود برای نظم‌بخشیدن به خود در پاسخ به تغییرهای جهانی و محلی بررسی می‌کنند. صوراناری (۱۳۹۸) در مقاله «بازنمایی‌های سازه‌انگاران منطقه‌گرایی اوراسیایی در گفتمان اوراسیاگرایی روسیه» بازنمایی‌های سازه‌انگاران متفوتی را که در کلان‌گفتمان هویتی اوراسیاگرایی روسیه وجود دارد بررسی کرده است. راتس (۱۳۹۷) در کتاب «جنگ ترکیبی روسیه در اوکراین» جنگ ناهم‌تراز در قرن نوزدهم و بیست و یکم را توضیح می‌دهد و با در نظر گرفتن مؤلفه‌های اساسی این جنگ‌ها، نسل پیچیده و مبهم جنگ امروزی را بازگو و جنگ اوکراین را تجزیه و تحلیل می‌کند. چنانچه از عنوان‌های

مقاله‌ها پیداست اثری به صورت ویژه، به بازیگری اتحادیه اروپا در جنگ اوکراین نپرداخته است؛ بنابراین در این اثر می‌خواهیم این خلأ را پر کنیم.

چارچوب نظری (کنشگری، بی‌کنشی)

اتحادیه اروپا به عنوان بازیگری مهم در جامعه بین‌الملل مطرح و با توجه به تغییر و تحولات نظام بین‌الملل، در پی نقش‌آفرینی مثبت و ارتقای جایگاه خود در عرصه‌های مختلف است. بنابراین در تلاش برای ارزیابی نقادانه عملکرد اتحادیه اروپا در برابر تهدیدهای امنیتی در بحران اوکراین، از مفهوم بازیگری که برستون و ولگر در سال ۲۰۰۶ به کار بردند، استفاده می‌کنیم (Bretherton and Vogler, 2006). بازیگری مفهومی مرکزی در سیاست خارجی اتحادیه اروپا از سال ۱۹۷۷ است. این مفهوم به ظرفیت فعال و آگاهانه جامعه اروپا در رابطه با دیگر بازیگران نظام بین‌المللی گفته می‌شود که پاسخ به بحران‌های خارجی همانند بحران اوکراین به طور کامل با مفهوم بازیگری اروپا درست است. مؤلفه‌های بازیگری مورد توجه برستون و ولگر، فرصت‌های حضور و توانایی^۱ برای نظام بین‌الملل طراحی شده بود. این مؤلفه‌ها به خوبی قوت‌ها و ضعف‌های اتحادیه اروپا را به عنوان تأمین‌کننده امنیت اروپای شرقی بررسی می‌کنند. همچنین این نظریه معتقد است برای ارزیابی ظرفیت اتحادیه اروپا به عنوان ضامن امنیت، باید درک هم‌زمانی از سیاست خارجی روسیه نسبت به اوکراین بین پیوسته‌سازی کریمه و تقابل در تنگه کرچ تا جنگ در سال ۲۰۲۲ به دلایل مقدماتی ضعیف اتحادیه در حل تعارض و بازیگری به نسبت قدرتمند روسیه در بحران اوکراین داشته باشیم. بنابراین ارزیابی توانایی اتحادیه اروپا برای کاربست نفوذ در روابط خارجی با شکل دادن ادراک‌ها، انتظارات و رفتارهای دیگر بازیگران در سیاست بین‌المللی است. با وجود این، بعضی از پژوهشگران، توانایی اتحادیه اروپا در سیاست جهانی را مورد تردید قرار داده‌اند. برای نمونه دیوید آلن و مایکل اسمیت^۲، با وجود اینکه از حضور به عنوان یک مفهوم برای توضیح نقش جامعه اروپا در سیاست بین‌المللی استفاده کرده‌اند، اما مفهوم حضور را به عنوان توانایی اتحادیه اروپا برای کاربست نفوذ در غیراعضا تعریف کردند که در این تعریف عملیات بین‌المللی هدفمند را پیشنهاد نمی‌کنند، بلکه اتحادیه فقط می‌تواند به وسیله فرایندها و سیاست‌های داخلی بر این بحران‌ها تأثیر بگذارد (Allen and Smith, 1990: 24). پژوهشگران دیگر، مانند کریستوفر هیل^۳ از مفهوم بازیگری به دلیل ارزش توضیحی محدود انتقاد کرده است. هیل ادعا می‌کند که نباید بیش از حد اتحادیه اروپا را به عنوان بازیگری قدرتمند در سیاست بین‌الملل به حساب بیاوریم؛ زیرا ناسازگاری در میان امکانات و محدودیت‌های جامعه اروپا در سیاست خارجی شکاف انتظارات احتمالی را به وجود می‌آورد (Hill, 1993: 35).

1. Opportunities, Presence and Capabilities
2. David Allen and Michael Smith
3. Hill

با وجود انتقادات، مؤلفه‌های برستون و وگلر فرصت، حضور و توانایی، می‌تواند معیارهای ارزیابی بازیگری اتحادیه اروپا در زمینه ارائه امنیت و توانایی‌های این بازیگر در بحران اوکراین را نشان دهد. همان‌طور که در راهبرد جهانی منتشرشده در ژوئیه ۲۰۱۶ آمده است، اتحادیه باید به‌عنوان یک جامعه امنیتی در سراسر اروپا فعالیت سازنده‌ای داشته باشد (EU Global Strategy, 2016: 20). اما در سال‌های ۲۰۱۳ تا ۲۰۲۳ این استقلال و ظرفیت بازیگری اتحادیه به دلیل توانایی روسیه در اوکراین نتیجه ملموسی نداشته است. به همین دلیل در ادامه، منشأ درگیری‌های روسیه در مورد اوکراین از دوران انقلاب نارنجی تا بحران سال ۲۰۲۲ را توضیح می‌دهیم که راه را برای تضعیف روند بازیگری اتحادیه و قدرتمندشدن بازیگری روسیه در اروپای شرقی به تصویر می‌کشد.

روپارویی غرب با روسیه در اوکراین در سال‌های ۲۰۰۴ تا ۲۰۲۲

شعار تقلب در دور اول انتخابات سال ۲۰۰۴ اوکراین که به پیروزی یانوکویچ منجر شده بود این کشور را درگیر اعتراض‌های خیابانی و سرانجام انقلاب نارنجی^۱ کرد. در نتیجه، دادگاه عالی اوکراین نتایج انتخابات را نادرست اعلام کرد. در دور دوم انتخابات، آندریویچ یوشچنکو^۲ اصلاح‌طلب، برنده انتخابات شد. یوشچنکو فردی بود که زیر حمایت کشورهای غربی و نهادها و سازمان‌های بین‌المللی قرار داشت (The Guardian, 2004: 1). تحلیلگران این اقدام را نقطه عطفی در کاهش قدرت عملی روسیه در محدوده خارج نزدیک می‌دانستند. بحث‌ها در مورد یکپارچگی اوکراین در اتحادیه اروپا که پس از انتخابات در این کشور بیشتر شد، یوشچنکو، رئیس‌جمهور وقت اوکراین را واداشت تا بگوید راه پیشرفت اوکراین پیوستن آن به اتحادیه اروپا است (Koolae and Sedaghat, 2017: 206). با این حال، آرمان یکپارچگی در اتحادیه اروپا توسط نخبگان سیاسی اوکراین در دوران پس از انقلاب نارنجی و همراه با طرح مشارکت شرقی^۳ توسط اتحادیه اروپا القا شده بود. در ادامه به اختصار به تأثیر مشارکت شرقی در روابط اتحادیه اروپا با اوکراین و دلایل یکپارچه‌نشدن این کشور در اتحادیه می‌پردازیم.

الف) مشارکت شرقی؛ برنامه کمک به کشورهای قفقاز جنوبی و اروپای شرقی

اندیشه اولیه برنامه مشارکت شرقی اتحادیه اروپا در نشست شورای این اتحادیه در مه ۲۰۰۸ از سوی لهستان و سوئد مطرح شد. از آن پس به‌صورت جدی در دستور کار این اتحادیه قرار گرفت. با وجود سخنان مقام‌های اروپایی در طول ده سال برای کی‌یف، این طرح چهار مشکل امنیتی برای اوکراین به وجود آورده است: ۱. تصمیم یانوکویچ برای نپذیرفتن موافقت‌نامه

1. Orange Revolution
2. Viktor Andriyovych Yushchenko
3. Eastern Partnership

پیوستگی^۱ با اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۳ که نتیجه آن سقوط دولت وقت و قرارگرفتن اوکراین در یک بحران امنیتی به مدت ده سال است؛ ۲. پیوسته‌سازی شبه‌جزیره کریمه با ۹۶ درصد آرا به روسیه پس از سقوط یانوکوویچ؛ ۳. تلاش استقلال‌طلبان روس تبار در شرق اوکراین برای جدایی از این کشور که می‌توانست جنگی را به وسعت بین‌المللی ایجاد کند (Sabbaghian and Rasooli, 2021: 190)؛ ۴. تصمیم مردم دونباس مشابه کریمه که در انتخابات سال ۲۰۱۸ برای پیوسته‌شدن به روسیه اعلام آمادگی کردند که این امر منجر به اعتراض سران اتحادیه اروپا شد. انتخاباتی که رسانه‌های روسیه آن را شفاف و اتحادیه اروپا آن را غیرقانونی می‌دانست، نقطه تلاقی روسیه و اتحادیه اروپا در رویدادهای اوکراین شد (RIA Novosti, 2018).

در جهت طرح مشارکت شرقی بعد از یک سال و نیم از عملیات ویژه روسیه در اوکراین در فوریه ۲۰۲۲، کشورهای حاشیه شرقی اتحادیه اروپا احساس کردند که دوران آن‌ها بسر رسیده است. به گفته آن‌ها تغییر تکنیکی به سوی شرق در حال رخدادن است. پاول یابلونسکی، یکی از معاونان وزارت خارجه لهستان می‌گوید: «این لحظه‌ای مهم و حیاتی برای اروپا به‌عنوان مجموعه‌ای واحد است». حتی متفاوت بودن مقایسه تهدیدهای امنیتی نزد کشورهای و مناطق مختلف اروپا را می‌توان از دلایل ناپایداری نفوذ مدعیان جدید قدرت در اروپا دانست. در این زمینه برای لهستان و دیگر دولت‌های خطوط مقدم جنگ بعید به نظر می‌رسد تهدیدهای روسیه به‌زودی فروکش کند. جاستینا گوتکوسکا از اندیشکده اس‌دبلیو در ورشو معتقد است «حتی اگر در اوکراین آتش‌بس برقرار شود تا زمانی که پوتین در قدرت باشد ما همچنان بر این نظر خواهیم بود که این فقط یک توقف در جنگ خواهد بود، نه یک حل‌وفصل کامل مسئله» (Truchlewski et al., 2023: 12). با توجه به نامزدی اوکراین برای عضویت در اتحادیه اروپا، برخی این رؤیا را در سر می‌پرورانند که یک محور جدید بین ورشو و کی‌یف شاید بتواند وزنه همسنگی را در برابر کرملین ایجاد کند. در شرایط کنونی حتی کشورهای غرب اروپا هم پذیرفته‌اند که این لحظه و زمان به اروپای مرکزی تعلق دارد. همچنین زرادخانه‌های ورشو برای کمک به اوکراین تخلیه شده‌اند؛ اولین دسته از تانک‌های لئوپارد به‌تازگی از سوی لهستان به اوکراینی‌ها تحویل و ابزارهای نظامی جدید زیادی سفارش داده شده است. همه این موارد به اروپای مرکزی، مقیاسی از رهبری معنوی و همچنین برخورداری از صدایی بلندتر از همیشه در میز اتحادیه اروپا می‌دهد. یک دیپلمات اروپای غربی این وضعیت جدید را این‌گونه تشریح می‌کند: «ما همیشه به آن‌ها [اروپای مرکزی- شرقی] گوش داده‌ایم، اما اکنون شاید کمی بیشتر گوش دهیم» (Raik et al., 2023: 12).

با وجود حمایت کشورهای اروپایی از عضویت اوکراین در اتحادیه اروپا در ۲۳ ژوئن ۲۰۲۲، به دلیل تضعیف طرح مشارکت شرقی بعد از ۱۵ سال و در پی آن جنگ میان روسیه و اوکراین، افزایش فعالیت استقلال طلبان روس تبار، پیوسته سازی کریمه به روسیه و درگیری‌ها در دریای آزوف و استقلال رسمی لوهانسک و دونتسک در سال ۲۰۲۲، سبب شده است که عضویت اوکراین در اتحادیه اروپا بسیار مشکل شود. در این بحران، روسیه بنابر مفاهیم برستون و ولگر، به دنبال تضعیف قابلیت بازیگری اتحادیه در سیاست بین الملل و به ویژه در بحران اوکراین بوده است. برای تقویت نقش بازیگری روسیه در نظام جهانی، این کشور برای حفظ نقش حیاتی خود در کشورهای خارج نزدیک، رسالت خود را بیش از یک دهه پیش از بحران اوکراین اعلام کرد که کنش حداکثری در بحران اوکراین ناشی از این رسالت است.

ب) پیامدهای نشست ویلنیوس

روسیه، روسیه سفید و قزاقستان در سال ۲۰۱۰ تعرفه آزاد تجاری را میان خود ایجاد کردند. پس از آن ارمنستان و قرقیزستان نیز سه سال بعد یعنی در سال ۲۰۱۳ موافقت خود را برای پیوستن به اتحادیه اعلام کردند. پوتین علاوه بر این کشورها به دنبال عضویت اوکراین در این موافقت نامه بود، اما چون اوکراین و اتحادیه اروپا با یکدیگر موافقت نامه تجارت آزاد داشتند این موضوع مشکل به نظر می رسید. این توافق نامه میان اتحادیه و اوکراین در سال ۲۰۱۲ مطرح شده بود تا در نوامبر همان سال دو طرف در نشست ویلنیوس^۱ آن را امضا کنند. این موضوع حساسیت روسیه را برانگیخت و موجب فشار روسیه به اوکراین شد و سرانجام با امضانکردن یانوکوویچ زیر توافق نامه تجارت آزاد با اتحادیه اروپا، پایان یافت. کرملین به یانوکوویچ قول داده بود که در صورت امتناع از امضای موافقت نامه پیوستگی، تخفیف قابل توجهی در قیمت گاز تحویلی به اوکراین و ۱۷ میلیارد دلار معافیت های تجاری به اوکراین بدهد. با توجه به پیشنهاد های ارائه شده، یانوکوویچ معامله با اتحادیه را رد کرد، زیرا مانند مشارکت شرقی هیچ چیز شایان توجهی را مشاهده نکرده بود (Wierzbowska et al, 2016: 36). اگرچه در نتیجه رویدادهای سال ۲۰۱۴، نخبگان سیاسی طرفدار غرب به قدرت رسیدند، این پیروزی به معنای پذیرش کل جامعه اوکراین نبود. به بیان دیگر، همچنان بخش بزرگی از شهروندان اوکراین به رهبری ویکتور یانوکوویچ با دوری از ساختارهای امنیتی، سیاسی و اقتصادی غرب مانند ناتو و اتحادیه اروپا به روسیه پایبند بودند. با وجود این، تحولات میدانی اروپا کرملین را متوجه این واقعیت کرد که کی یف در پی جایگزینی هویت روسی با هویت و ارزش های تمدنی اروپایی است و روح اسلاو در اوکراین در حال نابودی است. رفتارهای غرب، روسیه را به سویی پیش برد تا دغدغه های خود را عملیاتی کند. از این رو بحران اوکراین گریزناپذیر شد، زیرا توجهی به این واقعیت از سوی غرب نشد که برای روسیه، اوکراین سود حیاتی^۲ را متجلی

1. Vilnius Summit
2. Vital interest

می‌کند، اما برای غرب این جغرافیا در چارچوب منافع حیاتی‌شان برآورد نمی‌شود (Mearsheimer, 2022).

نشست مشارکت شرقی در سال‌های ۲۰۱۵ و ۲۰۱۷ در ریگا^۱ و بروکسل به‌عنوان مسیری برای گسترش روابط میان اتحادیه اروپا و کشورهای شرق قاره، مانند اوکراین آن‌هم پس از بحران سال ۲۰۱۴ این کشور، در عمل نتیجه مثبتی به‌دنبال نداشت. با توجه به این موضوع، سیاست اتحادیه اروپا در اروپای شرقی دو وجه مشخص را در برمی‌گرفت: از سویی نشان‌دهنده دشمنی و درگیری بی‌پایان روسیه و اتحادیه اروپا بود. و از سوی دیگر، بیانیه سال ۲۰۱۷ که به بیانیه تاسک معروف است نشان از پذیرش وضعیت متشنج و جنگی در شرق اروپا بود. این امر بیانگر نبود سازوکار دفاعی و امنیتی مشخص برای کاهش بحران در اروپای شرقی بود. بنابراین نمود بیرونی چنین سیاست‌هایی، انفعال اتحادیه اروپا و نبود بازیگری مؤثر آن در برابر سیاست‌های روسیه در نشست ویلنیوس بود (European External Action Service, 2016:3). اتحادیه اروپا با چنین بازیگری نشان داد که برنامه شفاف و مشخصی برای افزایش قدرت اقتصادی، سیاسی کشورهای اروپای شرقی ندارد؛ زیرا اگر مبنا را بر نشست ویلنیوس^۲ در سال ۲۰۱۳ و تحولات بعد از آن بگذاریم، مقام‌هایی که در اوکراین تمایل به غرب داشتند راضی شدند که اتحادیه اروپا توانایی جلوگیری از تصمیم‌های روسیه را ندارد. دلیل این مدعا را نیز عملکرد و بازیگری فعال روسیه همانند پیوسته‌سازی کریمه و جنگ در اوکراین، اما در برابر آن انفعال اتحادیه اروپا در نظر می‌گیرند.

پ) رویارویی روسیه با اوکراین در دریای آزوف

پوتین از اساس، بحران اوکراین را کودتا از سوی غربی‌ها دانست. از سوی دیگر معتقد است که اوکراین بهانه است تا غرب به‌طور عملی روسیه را در دریای سیاه و آزوف^۳ محاصره کند و سیستم امنیتی و ارتباطی روسیه را از راه این دو دریا نابود کند. به این ترتیب، راهبرد نظامی ۶۰ ساله روسیه در این دو دریا و آرزوی صدساله رسیدن به آب‌های گرم چنان به هم می‌خورد که قدرت مانور راهبری روسیه را نابود خواهد کرد. ازاین‌رو مسکو در این مسئله دو خطر را جدی و راهبردی ارزیابی می‌کند: نخست، بسته‌شدن شاه‌راه حیاتی آبی مسکو در دریای سیاه و آزوف و قدرت بزرگ نظامی روسیه در آن. دوم، دیوار به دیوار شدن با ناتو با توجه به فاصله اندک کی‌یف تا مسکو. بنابراین روسیه با تصرف کریمه تلاش کرد موازنه قدرت منطقه را به سود خود تغییر دهد. این کشور با پیوستن کریمه توانست نصف سواحل اوکراین را در دریای سیاه تصاحب کند و ۶۶۶۷۲ کیلومتر مربع قلمروی دریایی

1. Riga
2. Vilnius Summit
3. The Black Sea and the Azov Sea

جدید و ۳۷۰ کیلومتر منطقه انحصاری اقتصادی، حاکمیت بر تنگه کرچ^۱ و بخش زیادی از دریای آزوف را به دست آورد (Karami and Fazeli, 2018: 17).

بعد از پیوسته‌سازی کریمه، نگرانی اتحادیه اروپا از فعالیت‌های روسیه در نتیجه درگیری در تنگه کرچ در سال ۲۰۱۸ تشدید شد. در این تاریخ، ارتش روسیه تعدادی از ملوانان اوکراینی را در تنگه کرچ دستگیر کرد (Maass, 2019: 11). البته در اینجا ناوگان دریایی روسیه در دریای سیاه^۲ نیز نقش فعالی داشت. سرمایه‌گذاری نظامی روسیه در موقعیت دریای سیاه از سال ۲۰۱۴ تاکنون نقشه امنیتی منطقه را به شدت تغییر داده است. منشأ تغییرهای ساختاری با برنامه تسلیحات دولتی در سال ۲۰۱۱ آغاز شد، بحران اوکراین و تأکید دوباره مسکو بر دفاع از دریای سیاه بر اهمیت ناوگان تأثیر گذاشت. ناوگان دریای سیاه امروزه به نظر می‌رسد که یک سازمان دریایی انعطاف‌پذیرتر و چند منظوره است. و این ناوگان مانند نیروی دریایی روسیه، به آرامی از یک ناوگان قدیمی آبی شوروی به یک نیروی دریایی چندمنظوره جابک‌تر تغییر می‌کند. به گونه‌ای که منطقه مسئولیت آن تکامل یافته و بر منطقه مدیترانه بزرگ متمرکز شده است که وظیفه حفاظت از جناح جنوبی روسیه از منطقه خزر تا شام را بر عهده دارد (Delanoë, 2019: 1). در نشست شورای امنیت از روسیه به علت اقدام‌های تهاجمی نسبت به اوکراین در دریای آزوف انتقاد کردند، زیرا پیش از این رویداد، اوکراین کنوانسیون حقوق دریاها در سال ۱۹۸۲ که حمل و نقل آزادانه و بی‌زیان در هر دریایی می‌تواند انجام شود، عبور آزادانه‌ای در تنگه کرچ انجام می‌داد. حتی توافق‌نامه میان روسیه و اوکراین در سال ۲۰۰۳ مشروعیت اوکراین را برای عبور از این تنگه اعلام کرد. اما پیوسته‌سازی کریمه به روسیه و تحولات بعد آن سبب شده بود که روسیه راهبرد خود را در این تنگه تغییر دهد. در همین زمینه، وزارت امور خارجه روسیه، رویارویی ۲۵ نوامبر ۲۰۱۸ را به‌عنوان وضعیتی در آستانه جنگ دریایی میان دو کشور برآورد کرد (Russian Foreign Ministry, 2018).

موگرینی به نمایندگی از اتحادیه اروپا این عمل روسیه در تنگه کرچ را با لحن شدیدی محکوم کرد (European Council, 2018: 14). در این بیانیه، اجازه عبور آزاد در تنگه کرچ و همچنین آزاد شدن ملوانان اوکراینی از دست روسیه خواسته شده بود (Radio Free Europe, 2018: 2). ساماخلاف^۳ در اینجا اعتقاد داشت که پیوسته‌سازی کریمه، منازعه در دونباس، حمایت نظامی نکردن از اوکراین، ادامه‌دار نبودن تحریم اقتصادی علیه روسیه و نداشتن یک سیاست منسجم و محکم در برابر بحران کی‌یف به بازنگری امنیتی در اتحادیه اروپا منجر شده بود (Samokhvalov, 2015: 1384). او در ادامه با اشاره به نبود بازیگری فعال اتحادیه در بحران اوکراین، گزینه ناتو را به اوکراین برای تضمین امنیتی خود پیشنهاد داد (Maass, 2019: 2).

1. Kerch Strait
2. Black Sea Fleet sleeve ensign
3. Samokhvalov

6). با وجود تمایل مقام‌های کی‌یف برای رابطه با ناتو و بعد از درخواست پوروشنکو برای استقرار کشتی‌های ناتو در دریای آزوف در نشست وزیران امور خارجه سازمان امنیت و همکاری اتحادیه اروپا در ۶ دسامبر ۲۰۱۸، وزیر امور خارجه آلمان پیشنهادی برای گسترش دامنه مأموریت سازمان امنیت و همکاری از شرق اوکراین به دریای آزوف با نظارت بر توانایی اوکراین برای انجام تجارت آزاد پیشنهاد داد (Stratfor, 2018: 6). اما این پیشنهادها در عمل تأثیری بر کاهش بحران دریایی میان روسیه و اوکراین نداشت، زیرا روس‌ها از همان ابتدا عصبانیت خود را از رفتارهای غرب در مسئله اوکراین که به‌عنوان دژ راهبردی برای آنان بود نشان داده بودند. در نتیجه، پوتین با راهبرد خود در اوکراین و دریای آزوف برای احیای سلطه خود در دریای سیاه گام برداشت تا علاوه بر مانع پیوسته‌شدن اوکراین به ناتو به سمت یکپارچه‌سازی این کشور و دیگر جمهوری‌های بازمانده برای احیای جهان روسی^۱ خیز بردارد. بر همین اساس در بحث پیوسته‌سازی اوکراین به ناتو در سال ۲۰۲۱ هشدارهای بسیاری داد. هشدارهایی که سرانجام در فوریه ۲۰۲۲ روسیه و اوکراین را وارد جنگ فرسایشی کرد.

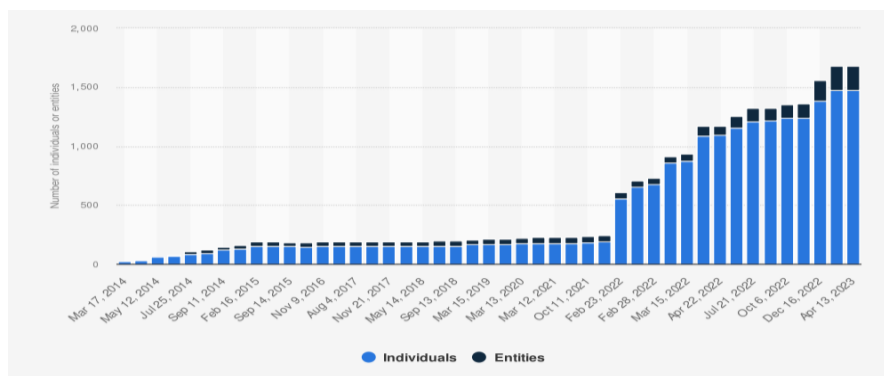
جنگ در اوکراین؛ حفاظت از دژ راهبردی

سیاست خارجی روسیه در موضوع پیوسته‌سازی کریمه نشان داد که این کشور برای دورنگهداشتن دشمن از خانه، حتی اقدام مستقیم و جدی خواهد کرد. چنین نگاهی در اندیشه پوتین و سیاست خارجی روسیه پس از اقدام‌های تحریک‌کننده اتحادیه اروپا و آمریکا در مسئله اوکراین در پیوستن به ناتو منجر شد تا صحنه نبرد از دریای آزوف و مسئله کریمه به خاک اوکراین کشانده شود. در نتیجه، روسیه با رد شدن از مرزهای قوانین بین‌المللی به‌صورت جدی وارد جنگی همه‌جانبه با اوکراین شد. جنگ میان روسیه و اوکراین که در ابتدا در رسانه‌های این کشور با عنوان عملیات ویژه خوانده می‌شد در ۲۴ فوریه ۲۰۲۲ آغاز شد. اما پیش از این، اوضاع از اوایل سال ۲۰۲۱ از کنترل خارج شده بود. در ژانویه ۲۰۲۱ رئیس‌جمهور اوکراین، ولادیمیر زلنسکی از جو بایدن، رئیس‌جمهور ایالات متحد خواست تا اجازه دهد اوکراین به ناتو بپیوندد. این امر خشم روسیه را برانگیخت به‌طوری که در بهار ۲۰۲۱ شروع به فرستادن نیرو به نزدیکی مرز اوکراین برای تمرین‌های آموزشی کرد و در پاییز، این نیروها را افزایش داد. در دسامبر، ایالات متحد شروع به هشدار درباره افزایش استقرار نیروهای روسیه کرد و بایدن نسبت به تحریم‌های شدید در صورت حمله روسیه به اوکراین هشدار داد. در نتیجه چنین تنش‌هایی سرانجام روسیه وارد جنگ اوکراین شد. در نگاه پوتین، این درگیری به‌عنوان یکی از ابزارهای آزادی قوم روس از دست نازی‌های اوکراینی، دفاع از روسیه در برابر آزمایش‌های تسلیحات شیمیایی و زیستی نیروهای ایالات متحد مستقر در

اوکراین و جلوگیری از گسترش ائتلاف نظامی سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) در نظر گرفته می‌شد (Nagy and Beng, 2022: 2).

جنگ اوکراین برخلاف دیگر جنگ‌های قرن بیست و یکم که چهره‌ای غیراروپایی داشتند در مرکز سرزمین‌های اروپا رخ داد، درگیری که از آن به بدترین بحران امنیتی اروپا از زمان پایان جنگ جهانی دوم نام برده می‌شود. این مسئله موجب شد واکنش‌های موجود در اتحادیه اروپا جدی‌تر و صریح‌تر از چند سال اخیر در مورد مسئله اوکراین باشد. از ابتدای ورود روسیه در جنگ اوکراین، رهبران اروپا و پارلمان اروپا این تهاجم نظامی را توجیه‌ناپذیر و غیرموجه دانستند و آن را به شدیدترین وجه ممکن محکوم کردند، زیرا از نظر آنان این تهاجم به شدت امنیت اروپا و جهان را تضعیف می‌کرد. اتحادیه اروپا و متحدانش، در داخل و خارج از ناتو، تحریم‌های سخت‌گیرانه‌ای را با هدف واردکردن آسیب شدید به اقتصاد روسیه به کار گرفته‌اند. حتی در اقدامی بی‌سابقه، منابع خود را با تسهیلات صلح اروپا برای ارائه کمک‌های نظامی، از جمله تجهیزات مرگبار به اوکراین بسیج کرده‌اند (EPRS, 2022: 1). بلافاصله پس از تهاجم گسترده، در ۲۸ فوریه ۲۰۲۲، اوکراین به صورت رسمی برای عضویت در اتحادیه اروپا درخواست داد. در رویارویی با اراده اوکراین برای دفاع از انتخاب اروپا و تأیید تعهد هنجاری خود به ارزش‌های اروپایی، کشورهای عضو اتحادیه اروپا مسیر خود را تغییر دادند و با دادن وضعیت نامزدی اوکراین در ژوئن ۲۰۲۲، به درخواست اوکراین پاسخ مثبت دادند.

جنگ روسیه در اوکراین در برداشت کشورهای عضو اتحادیه اروپا از نظم سیاسی اروپا و جایگاه اوکراین در آن تغییر اساسی ایجاد کرد، زیرا برای سه دهه، تقویت وابستگی متقابل اقتصادی و انرژی، سنگ بنای این روابط بود، اما اکنون روسیه به بزرگ‌ترین تهدید برای صلح و ثبات در اروپا تبدیل شده است؛ از این رو همه زمینه‌های روابط امنیتی در حال تکمیل شدن بود. نخست به وسیله ۱۱ بسته تحریمی جامع که اتحادیه اروپا تنها در یک سال و نیم پس از جنگ تصویب کرد، همه کشورهای عضو به شدت روابط اقتصادی خود به ویژه صادرات انرژی از روسیه را قطع کردند. این تحریم به کاهش منابع ماشین آلات جنگی روسیه کمک و اتحادیه اروپا را در برابر نفوذ روسیه کمتر آسیب‌پذیر کرد. تا سال ۲۰۲۲، این محدودیت بیشتر برای نفوذ اتحادیه اروپا بود که پاسخ آن به آرمان‌های اروپایی اوکراین به پیشنهاد «ارتباط سیاسی و یکپارچگی اقتصادی» محدود می‌شد. این موضوع با دادن وضعیت کشور نامزد در سال ۲۰۲۲ به اوکراین تغییر کرد. محدودیت اصلی دیگر تا سال ۲۰۲۲ این بود که امنیت یک موضوع حاشیه‌ای در روابط بود و به نظر نمی‌رسید اتحادیه اروپا اراده سیاسی یا ابزاری برای رسیدگی به تنش‌های فزاینده بین اوکراین و روسیه داشته باشد (Consilium, 2023: 3). زیرا اگرچه از سال ۲۰۱۴، اتحادیه اروپا به مسائل امنیتی توجه بیشتری کرد، همچنان به دنبال دورماندن از رقابت ژئوپلیتیکی بود. اما این روند از ۲۲ فوریه ۲۰۲۲ تغییر یافت و اتحادیه اروپا وادار شد به بازیگر امنیتی و فعال در بزرگ‌ترین درگیری ژئوپلیتیک اروپا از زمان جنگ جهانی دوم تبدیل شود.

شکل ۲: روند تحریمی اتحادیه اروپا علیه روسیه از سال ۲۰۱۴ تا آوریل ۲۰۲۳

Source: Statista, 2023

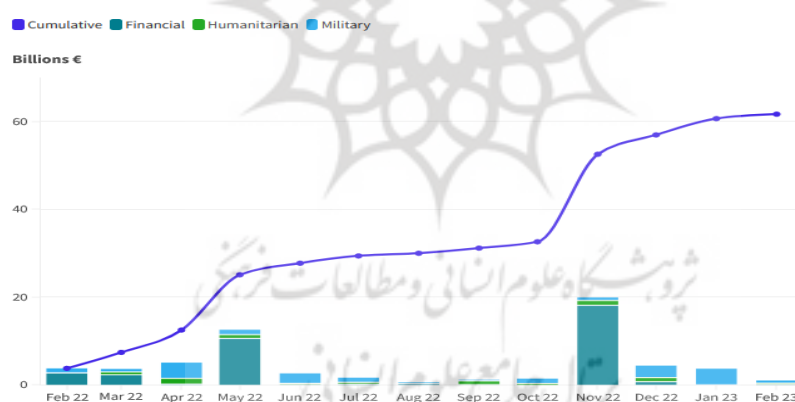
رهبران اتحادیه اروپا در ادامه تغییر در بازیگری و نقش خود در بحران اوکراین، چند بار از روسیه خواستند که اقدام‌های نظامی خود را متوقف و بدون قید و شرط تمام نیروها و تجهیزات نظامی خود را از اوکراین خارج کند و به یکپارچگی سرزمینی، حاکمیت و استقلال اوکراین احترام بگذارد. آن‌ها بر حق اوکراین برای انتخاب سرنوشت خود تأکید کردند و از مردم اوکراین به دلیل شجاعتشان در دفاع از کشورشان قدردانی کردند. آن‌ها در پاسخ به حرکت نظامی روسیه، تحریم‌های این کشور را با افزودن تعداد قابل توجهی از افراد و نهادها به فهرست تحریم‌ها و به کار گرفتن تدابیر محدودکننده بی‌سابقه، به طور گسترده گسترش دادند. آنان با این اقدام‌ها اتحاد و قدرت خود را نشان داده و از اوکراین حمایت‌های بشردوستانه، سیاسی، مالی و نظامی کردند. همچنین خود را متعهد به نشان دادن همبستگی و حمایت از پناهجویان فراری از جنگ در اوکراین و کشورهای میزبان آن‌ها می‌داند. شورای اروپا در موارد متعدد حمله‌های بی‌رویه روسیه علیه غیرنظامیان و زیرساخت‌های غیرنظامی را محکوم کرد و از روسیه خواست تا حمله‌های موشکی نظام‌مند علیه زیرساخت‌های انرژی اوکراین را متوقف کند. رهبران اتحادیه اروپا بارها تأکید کردند که روسیه، روسیه سفید و همه کسانی که مسئول جنایت‌های جنگی و سایر جنایت‌های جدی هستند، بنابر قوانین بین‌المللی باید پاسخ‌گوی اقدام‌هایشان باشند.

اتحادیه اروپا در کمک‌های خود به اوکراین، با تسهیلات صلح اروپایی^۱، تا به امروز ۶،۵ میلیارد یورو برای کمک‌های نظامی به اوکراین متعهد شده است که شامل ۱،۳ میلیارد یورو برای تجهیزات نظامی مرگ‌بار، ۳۸۰ میلیون یورو برای تدارکات غیرمرگ‌بار و ۲ میلیارد یورو کمک مالی به اوکراین بود. اتحادیه اروپا همچنین یک مأموریت آموزشی برای نیروهای مسلح

1. EPF

اوکراین ایجاد کرد. اتحادیه اروپا تخمین زده است که حمایت نظامی دوجانبه اعضا از اوکراین بیش از ۸ میلیارد یورو باشد. از مه ۲۰۲۳، اتحادیه اروپا، کشورهای عضو آن و مؤسسه‌های مالی اروپایی به‌طور جمعی ۸،۳۷ میلیارد یورو کمک مالی، بشردوستانه و اضطراری برای اوکراین وعده دادند. این اتحادیه همچنین تحویل تجهیزات اضطراری غیرمجاز به اوکراین را هماهنگ و سازوکار حفاظتی موقت برای شهروندان آواره اوکراینی، حق اقامت فوری و دسترسی به مزایا را در سراسر اتحادیه اروپا فراهم کرد (Demertzis et al, 2023: 2). تعهدهای دوجانبه کشورهای عضو اتحادیه اروپا تا ۲۴ فوریه ۲۰۲۳ به ۱۸،۲۶ میلیارد یورو رسیده بود که بیشتر این رقم شامل کمک‌های نظامی (۰۲،۱۶ میلیارد یورو) بود. تعهدهای مؤسسه‌های اروپایی در فوریه ۲۰۲۳ به ۵۳،۳۵ میلیارد یورو رسید. بزرگ‌ترین بخش از این بسته ۱۸ میلیارد یورویی، حمایت از نیازهای فوری اوکراین و حفظ ثبات اقتصاد کلان در سال ۲۰۲۳ بود. براساس داده‌های ارائه‌شده حمایت‌های اتحادیه، به‌نسبت کوچک اما روندی پایدار دارد. برای نمونه، ۷۰ میلیارد یورو که شامل بودجه مالی، بشردوستانه، نظامی، اضطراری و منابع برای کسانی است که از جنگ فرار می‌کنند، فقط ۴۴،۰ درصد از تولید ناخالص داخلی اتحادیه اروپا است (Archick, 2023: 11).

شکل ۳: کمک دولت‌های اروپایی به اوکراین ۲۰۲۲-۲۰۲۳

Source: Eu Consil, 2023

با وجود حمایت‌های اتحادیه اروپا و غرب از اوکراین که اشاره شد، کمتر نهاد علمی است که از تأثیرهای منفی این بحران بر اتحادیه اروپا چشم‌پوشی کند. بحران اوکراین بیش از هر مجموعه دیگری، اتحادیه اروپا را در معرض تهدید و بحران قرار داد. به‌طور کلی، بحران‌ها قابلیت تسری از یک حوزه جغرافیایی به سایر حوزه‌ها را دارند. اتحادیه اروپا گام‌هایی برای همکاری دائمی امنیتی سازمان‌یافته و همچنین طرح‌های تسلیحاتی مشترک برداشته بود، اما کشورهای حوزه بالتیک و لهستان در مورد تضعیف ناتو در صورت تقویت

همکاری نظامی اتحادیه اروپا نگرانی‌هایی داشتند. واقعیت بحران اوکراین نشان داد که اتحادیه اروپا در برابر اقدام‌های تهاجمی یک کشور قدرتمند در وضعیتی بی‌دفاع قرار دارد. اتحادیه اروپا نتوانست معادله قدرت و امنیت در فضای سیاسی و دیپلماتیک را فعال کند. همچنین نتوانست از سازوکارها و قابلیت‌های خود برای بازدارندگی برای اشغال اوکراین استفاده کند. در همین زمینه، بازیگری اتحادیه اروپا بدون نقش‌یابی پیمان آتلانتیک شمالی قابلیت ساختاری ندارد، زیرا انفعال اروپا در برابر سیاست و الگوی رفتاری روسیه در برابر اوکراین نشان می‌دهد که اتحادیه اروپا، قابلیت ابزاری و ساختاری لازم برای رویارویی با روسیه را ندارد. ناتو هم با تیری که بر پیکره اوکراین در ۱۱ ژوئیه ۲۰۲۳ مبنی بر ندادن عضویت کی‌یف به دلیل تمایل نداشتن ناتو برای رویارویی با روسیه رها کرد، نتوانست از استقلال کشورهای متمایل به غرب حمایت کند. به همین دلیل آینده کشورهایمانند مجارستان، لهستان و بسیاری دیگر از کشورهای اروپای شرقی در معرض تهدید قرار می‌گیرد.

هرچند بیشتر کشورهای اروپایی عضو پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) هستند و انتظار می‌رود واکنش نظامی به تهاجم روسیه در قالب ناتو باشد، ولی شاهد تحرک‌های مستقلی درون ناتو از سوی کشورهای اروپایی هستیم که اثربخشی چندانی در متعادل کردن بحران اوکراین ندارد. اقدام‌های اروپا برای حمایت از اوکراین حتی همانند قرص مسکن، اثربخشی التیام‌بخشی برای امنیت ملی اروپای شرقی نخواهد داشت. اروپا از اوکراین حمایت مؤثری نکرده است و پشتیبانی ابزاری آن بسیار ناکارآمد بوده است. اقلام ارسالی اتحادیه اروپا به اوکراین در حدود ۱ درصد حمایت‌های تسلیحاتی کشورهای اروپایی از عراق در دوران جنگ با ایران بوده است. این‌گونه حمایت تسلیحاتی هیچ‌گونه تأثیری در معادله امنیت منطقه‌ای اروپا و سرنوشت راهبردی اوکراین نخواهد داشت (Moise et al, 2023: 9). بنابراین تاکنون بحران اوکراین نشان داد که قابلیت نظامی اتحادیه اروپا برای رویارویی و مقابله با تهدیدها بسیار محدود است. نکته دیگری که در ارتباط با بحران اوکراین به دست می‌آید، موضوع امنیت منطقه‌ای و نقش قدرت هژمونیک است. آمریکا برای رویارویی با روسیه قابلیت ابزاری و اراده ژئوپلیتیکی ندارد. مقام‌های روسیه آگاه هستند که آنان در فضای ژئوپلیتیکی جدید باید تفسیر جدیدی از معادله قدرت و ارتباط با کشورهای خارج نزدیک برقرار کنند. همچنین الگوی کنش ایالات متحد در ارتباط با بحران‌های منطقه‌ای قرن بیست و یکم سرشت غیرمسئولانه داشته است. جرج بوش، بحران امنیتی در افغانستان و عراق را براساس اشغال نظامی شکل داد، ولی توانایی کنترل آن را نداشت. همان‌گونه‌ای که واکنش مناسب نداشتن جو بایدن، رئیس‌جمهور ایالات متحد آمریکا و ناتو به تهاجم نظامی روسیه نشان می‌دهد که جدا از سمت و سوی بحران اوکراین باید انتظار داشت در تأثیر این بحران سیاست و ساختار دفاعی و امنیتی اتحادیه اروپا تحول اساسی پیدا کند.

نتیجه

نوشتن در مورد تحولات سیال همیشه دشوار بوده است و درجه‌ای از نبود اطمینان و قطعیت را در درون خود دارند. با وجود این، این نوشتار از نوامبر ۲۰۱۳، مجموعه‌ای از نقاط بحرانی را در تکامل تدریجی درگیری اوکراین مانند تصمیم یانوکویچ برای امضانکردن موافقت‌نامه پیوستگی، پیدایی بحران داخلی و سقوط دولت یانوکویچ، پیوسته‌سازی کریمه به روسیه، جنگ در دونباس، سقوط ام‌اچ ۱۷ و سرانجام جنگ اوکراین را به دلیل بی‌کنشی اتحادیه اروپا تا پیش از جنگ و نقش فعال امنیتی پس از جنگ اوکراین بررسی کرده است. در زمان پیوسته‌سازی کریمه، اتحادیه اروپا نقش بازیگری بی‌طرف را بازی کرد که هیچ منفعی از بحران ندارد و با وجود تلاش‌های مستمر اتحادیه اروپا در ایجاد صلح که با راه‌اندازی مأموریت ویژه برای سازمان امنیت و همکاری در نوامبر ۲۰۱۴ صورت گرفت؛ کرملین با توجه به بازیگر قدرتمند بودن در اوراسیای مرکزی، توانست اتحادیه را در این بحران امنیتی شکست دهد، زیرا با پیوسته‌سازی کریمه و ساختن پلی متصل به کریمه و سرزمین اصلی روسیه در مه ۲۰۱۸ به هدف‌های خود در بحران رسیده بود. در نتیجه، اتحادیه اروپا در برابر اقدام‌های روسیه بنا بر نظر برستون و ولگر، با هدر دادن فرصت، حضور و قابلیت نتوانست انتظارات جامعه جهانی را نسبت به بازیگری تأثیرگذار در بحران اوکراین همانند درگیری‌های بالکان نشان دهد.

حتی زمانی که انتخابات در دونباس در نوامبر ۲۰۱۸ پیوسته‌سازی به روسیه را تأیید کرد، مقام‌های اتحادیه اروپا مانند موگرینی اقدام‌های روسیه در اوکراین را فقط محکوم کردند. همین طور در برابر درگیری تنگه کرچ، واژه‌پردازی‌های اتحادیه مانند همیشه نسبت به اقدام‌های عملی محسوس‌تر بوده است. واکنش‌های اتحادیه اروپا پس از آغاز جنگ در اوکراین و مجموعه تحولات ماه‌های اخیر نشان می‌دهد اروپا در حال ورود به دوره‌ای از رقابت راهبردی است. همین مسئله ضرورت نقش‌آفرینی اتحادیه اروپا به‌عنوان بازیگری نظامی را منعکس می‌کند. این مسیری طولانی برای کشورهای اروپایی و اتحادیه اروپایی است و تا رسیدن به نتیجه مطلوب زمان بر خواهد بود، اما به‌طور مسلم روند نظامی‌شدن اروپا در تأثیر بحران اوکراین به میزان چشمگیری تسریع شده است. انتخاب چنین بازیگری در اتحادیه، در بعد اقتصادی، انرژی، سیاسی و غذایی پیامدهای امنیتی داشته است که موجب شده، برای آینده این قاره سناریوهای احتمالی در نظر گرفته شود:

۱. باتوجه به اینکه جنگ اوکراین پس از جنگ جهانی دوم از نظر وسعت، بزرگ‌ترین و تأثیرگذارترین رخداد اروپا است، یکی از احتمال‌های موجود تسری این جنگ به سایر نقاط اروپا و ایجاد دسته‌بندی سیاسی و نظامی میان کشورهای اروپایی و سرانجام جنگی به وسعت کل اروپا است.

۲. روسیه بازارهای جدیدی برای منابع فسیلی و تولیدات دیگر خود پیدا خواهد کرد و در زمینه تأمین منابع مالی خود، دیگر به اتحادیه اروپا متکی نخواهد بود. این امر موجب می‌شود در زمینه پایان جنگ خواسته‌های اروپا را نپذیرد و به فرسایشی بودن جنگ ادامه دهد.

References

- Aghaee, Seyed Davood and Soheil Etesami (2023) "The Crisis of 2014 in Ukraine and Its Effects and Consequences for Both Sides", **Central Eurasia Studies**, Vol. 15, No. 2, pp. 1-22, (doi:10.22059/JCEP.2023.343620.450073) [in Persian].
- Allen, David and Michael Smith (1990), "Western Europe's Presence in the Contemporary International Arena", **Review of International Studies**, Vol. 16, No. 1, pp. 19-37, Available at: <https://www.jstor.org/stable/20097206> (Accessed on: 7/7/2022).
- Archick, Kristin (2023), "Russia's War against Ukraine: European Union Responses and U.S.-EU Relations", **Congressional Research Service**, Available at: <https://crsreports.congress.gov>, (Accessed on: 29/7/2022).
- Bretherton, Charlote and John Vogler (2006), "**The EU as an Actor in Global Politics**", London and New York: Routledge, Available at: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-global-actor_en, (Accessed on: 7/8/2022).
- Demertzis, Maria, Camille Grand and Luca Léry Moffat (2023), "European Public Opinion Remains Supportive of Ukraine", **Bruegel**, Available at: <https://www.bruegel.org/analysis/european-public-opinion-remains-supportive-ukraine>, (Accessed on: 8/6/2023).
- Flockhart, Trine (2021), "Democratic Backsliding and Contested Values Within the Alliance", **NATO 2030**, Available at: <https://portal.findresearcher.sdu.dk/en/publications/democratic-backsliding-and-contested-values-within-the-alliance>, (Accessed on: 29/6/2022).
- Fried, Daniel and Kurt Volker (2022), "The Speech in Which Putin Told Us Who He Was", **Politico**, Available at: <https://www.Politico.Com/News/Magazine/2022/02/18/Putin-Speechwake-up-Call-Post-Cold-War-Order-Liberal-2007-00009918>, (Accessed on: 29/6/2022).
- Hill, Christopher (1993), "The Capability-Expectations Gap, or Conceptualizing Europe's International Role", **Journal of Common Market Studies**, Vol. 31, No. 3, (doi:10.1111/j.1468-5965.1993.tb00466.x).
- Karami, Jahangir and Saman Fazeli (2018), "Maritime Geopolitics and Russia's Foreign Policy in Ukrainian and Syrian Crises", **Central Eurasia Studies**, Vol. 11, No. 1, pp. 197-214, (doi:10.22059/jcep.2018.233479.449706). [in Persian]
- Koolae, Elaheh and Mohammad Sedaghat (2017), "Ukraine Crisis and the Russian Military Doctrine", **Central Eurasia Studies**, Vol. 10, No. 1, pp. 205-220, (doi:10.22059/JCEP.2017.62908). [in Persian].
- Korosteleva, Elena and Paikin, Zachary (2020), "Russia between East and West, and the Future of Eurasian Order", **International Politics**, Vol. 58, pp. 321-333, Available at: <https://link.springer.com/article/10.1057/s41311-020-00261-5>.

- Korovkin, Vasily and Makarin, Alexey (2023), "Conflict and Intergroup Trade: Evidence from the 2014 Russia-Ukraine Crisis", **American Economic Review**, Vol. 113, No. 1, pp. 34-70, (Doi: 10.1257/aer.20191701).
- Krickovic, Andrej and Pellicciari, Igor (2021), "From "Greater Europe" to "Greater Eurasia": Status Concerns and the Evolution of Russia's Approach to Alignment and Regional Integration", **Journal of Eurasian Studies**, Vol. 12, No. 1, (<https://doi.org/10.1177/1879366521998808>).
- Libman, Alexander and Obydenkova, Anastassia (2022), "Eurasian Regionalism and Russia's War Against Ukraine: Consequences for the EAEU and Kazakhstan", **Russian Analytical Digest**, No. 1863-0421, (Doi; <https://doi.org/10.3929/ethz-b-000577719>).
- Maass, Anna Sophia (2019), "From Vilnius to the Kerch Strait: Wide-Ranging Security Risks of the Ukraine Crisis", **European Politics and Society**, (<doi.org/10.1080/23745118.2019.1570667>).
- Mankoff, Jeffrey (2022), "The East Wind Prevails? Russia's Response to China's Eurasian Ambitions", **Europe-Asia Studies**, Vol. 74, No. 9, pp. 1616-1639, (<https://doi.org/10.1080/09668136.2022.2102150>).
- Mearsheimer, John (2014), "Why the Ukraine Crisis is the West's Fault, The Liberal Delusions that Provoked Putin", **Foreign Affairs**, Vol. 93, No. 5, pp. 77-89 Available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2014-08-18/why-ukraine-crisis-west-s-fault>, (Accessed on: 5/11/2022).
- Mearsheimer, John (2022), "On the Causes and Consequences of the Ukraine War Retrieved from", **Eui**, Available at: <https://www.eui.eu/news-hub?id=john-mearsheimers-lectureon-the-causes-and-consequences-of-the-ukraine-war>, (Accessed on: 30/6/2022).
- Nagy, Stephan and Phar Kim Beng (2022), "Ukraine-Russia War: A Prelude to a Post-Western International Order", **Institute for Security and Development Policy**, Available at: <https://www.isdp.eu/content/uploads/2022/06/Ukraine-Russia-War-Stephen-Nagy-and-Phar-Kim-Beng.pdf> (Accessed on: 10/12/2022).
- Noutcheva, Gergana (2018), "Whose Legitimacy? The EU and Russia in Contest for the Eastern Neighborhood Democratization", **European Journal**, Vol. 25, No. 2, pp. 330-312, (doi:10.1080/13510347.2017.1363186).
- Rao, Devika (2022), "Europe's Energy Crisis, Explained", **The Week**, Available at: <https://theweek.com/climate-change/1016912/climate-changes-role-in-europes-energy-crisis>, (Accessed on: 1/11/2022).
- Rats, Andras (Translator: Mohammad Hossein Ghorbani Zavareh) (2018), "Combined Russian War in Ukraine", **Educational and Research Center of Martyr Lieutenant General Sayad Shirazi**, Tehran. [in Persian].
- Russia's War on Ukraine: Background (2022), **European Parliament**, Available at: https://www.europarl.europa.eu/EPRS/TD_Russia_war_Ukraine.pdf, N. 1-15, (Accessed on: 20/7/2022).
- Sabbaghian, Ali and Roya Rasooli (2018), "Stability Analysis of Russia-EU Energy Relations after the Ukraine Crisis from Perspective of the Interdependence

- Theory”, **Central Eurasia Studies**, Vol. 14, No. 1, pp. 177-201, (doi:10.22059/JCEP.2020.280927.449842) [in Persian].
- Sakwa, Richard (2017), “The Ukraine Syndrome and Europe: Between Norms and Space”, **The Soviet and Post-Soviet Review**, Vol. 44, No. 1, Available at: https://brill.com/view/journals/spsr/44/1/article-p9_3.xml?language=en, (Accessed on: 21/11/2022).
- Sheikh-al Islami, Mohammad and Sarem Shiravand (2018), “Impact of Ukraine’s Geopolitical Evolution on Russia’s Security from Prism of Critical Geopolitics”, **Central Asia the Caucasus Journal**, Vol. 23, No. 99, pp. 89-123, Available at: http://ca.ipisjournals.ir/article_29430.html?lang=en. [in Persian].
- Shokoohi, Saeed (2023) “Putin's Misperceptions and the Russian Invasion of Ukraine in 2022”, **Central Eurasia Studies**, Vol. 15, No. 2, pp. 265-288, (doi:10.22059/JCEP.2023.349531.450103). [in Persian].
- Soranari, Hossein (2020), “Constructivist Representations of Eurasian Regionalism in the Russian Eurasianism Discourse”, **Political Strategic Studies**, Vol. 8, No. 31, pp. 111-136, (<https://doi.org/10.22054/qps.2020.33637.2047>).
- Valizadeh, Akbar and Shiva Alizadeh (2017), “Socialization of Post-Soviet Elites and Regional Hegemony of Russia” **Central Asia and Caucasus Journal**, Vol. 24, No. 104, pp. 186-157, Available at: http://ca.ipisjournals.ir/article_35028.html?lang=en. [in Persian].
- Wierzbowska, Agata and Arkadiusz Sarna Miazga (2016), “The Moscow Deals: Russia Offers Yanukovich Conditional Support”, **Sow**, Available at: <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2013-12-18/moscow-deals-russia-offers-yanukovich-conditional-support>, (Accessed on: 2/12/2022).
- “Declaration by the High Representative on Behalf of the EU on the Escalating Tensions in the Azov Sea” (2018), **European Council**, Available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/pressreleases/2018/11/28/declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-eu-on-theescalating-tensions-in-the-azov-sea>, (Accessed on: 20/7/2022).
- “EU Response to Russia's Invasion of Ukraine” (2023), **European Council**, Available at: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/>, (Accessed on: 7 /7/2023).
- “Foreign Ministry Statement” (2018), **Russian Foreign Ministry**, Available at: http://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news//asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/3420678?p_p_id=101_INSTANCE_cKNonkJE02Bw&_101_INSTANCE_cKNonkJE02Bw_languageId=en_GB, (Accessed on: 2/11/2022).
- “Joint Declaration of the Eastern Partnership Summit” (2017), **European Council**, Available at: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/11/24/eastern-partnership-summit-joint-declaration/>, (Accessed on: 20/8/2022).
- “Moscow Rejects French, German Appeal to Release Ukrainian Sailors” (2018), **Radio Free Europe**, Available at: <https://www.rferl.org/a/merkel-putin->

germany-russia-detained-ukrainiansoldiers-syria-kurds/29682464.html,
(Accessed on: 6/ 11/2022).

“Shared Vision. Common Action: A Stronger Europe” (2016), **A Global Strategy for the European Union’s Foreign and Security Policy**, Available at: https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/about/eugs_review_web_4.pdf, (Accessed on: 18/5/2022).

“Statement by the President of Ukraine on the Approval of the Decree on the Introduction of Martial Law in Ukraine” (2018), **President of Ukraine**, Available at: <https://www.president.gov.ua/en/news/zayava-prezidenta-ukrayini-shodo-zatverdzhennya-ukazu-pro-vv-51362>, (Accessed on: 12/11/2022).

“Ukraine and Russia Take their Conflicts to the Sea” (2018), **Stratfor**, Available at: <https://worldview.stratfor.com/article/Ukraine-and-russia-take-their-conflict-sea>, (Accessed on: 3/11/2022).

“Леонид Пасечник и Денис Пушилин победили на выборах в Донбассе, Leonid Pasechnik I Denis Pushilin Pobedili na Vyborakh v Donbasse” (2018), **RIA Novosti**, Available at: https://ria.ru/20181112/1532598430.html?referrer_block=index_main_3, (Accessed on: 2/11/2022).

“Russia’s War on Ukraine: Impact on Food Security and EU Response” (2022), **EPRS**, Available at: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729367/EPRS_ATA\(2022\)729367_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2022/729367/EPRS_ATA(2022)729367_EN.pdf), (Accessed on: 20/7/2022).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی